

Sosiaalikompassi

Sosiaalialan palveluopas

Koonnut: Anu Mattila

Lihastautiliitto ry 2010

Sosiaalikompassi – Sosiaaliturvaopas

■ Yhteiskunnan tarjoamia tukimuotoja ja palveluita pitkäikäisäisille ja heidän perheilleen ei aina ole helppo löytää. Kattavan palvelukokonaisuuden laatiminen vaatii asiakkuutta useissa eri toimipisteissä. Sosiaalikompassin tarkoituksena on helpottaa palveluiden hakemista sosiaaliturvan viidakoissa.

Lisätietoja on saatavissa Lihastautiliitosta, paikallisista lihastautiyhdistyksistä, kotikunnan sosiaalitoimistosta, kotikunnan terveyskeskuksesta, Kansaneläkelaitoksen toimistosta ja hoitavasta sairaalasta. On hyvä aloittaa mahdollisimman läheltä: omasta kotikunnasta ja siltä taholta, jonka alaisuuteen asia suoranaisesti kuuluu.

Hakemukset kannattaa tehdä kirjallisesti ja niihin tulee liittää lääkärinlausunto tai muut tarvittavat suositukset. Hakemus tulee täyttää huolellisesti. Palvelun tarve on perusteltava hyvin. Ainoastaan siten taataan oikeudenmukaiset päätökset ja tarpeelliset palvelut.

Hakemukseen tulee aina antaa päätös kirjallisesti. Hallintolaki velvoittaa viranhaltijan käsittelemään hakemuksen ilman aiheutonta viivytystä sekä pyydettyä kertomaan arvioitu päätösajankohta. Hallintolain mukaan päätöksestä on käytävä ilmi päätöksentekijä, hakijan nimi, tehty päätös perusteluineen ja ratkaisun pohjana olevat lainkohdat sekä henkilö, jolta saa lisätietoja.

Myös suullinen päätös on annettava kirjallisesti viipymättä. Henkilötietolaki takaa asiakkaalle oikeuden tutustua kaikkiin itseään koskeviin asiakirjoihin. Hakijan oikeusturvan kannalta kirjallisella päätöksellä on suuri merkitys, koska ainoastaan kirjallisesta päätöksestä on mahdollisuus tehdä valitus.

Viranomaisten on liitettävä päätökseen valitusosoitus eli tieto siitä, miten ja missä ajassa päätökseen saa hakea muutosta valittamalla. Valitusosoituksen on aina oltava kunnan sosiaaliviranomaisten ja Kelan päätösten liitteenä. Sosiaalityöntekijän päätöksestä on mahdollista valittaa perusturvalautakuntaan. Lautakunnan päätöksestä on valitusmahdollisuus hallinto-oikeuteen. Kelan päätöksistä on mahdollista valittaa sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan (SOMLA) ja edelleen vakuutus-oikeuteen.

Sosiaaliasiamies voi tiedottaa asiakkaan oikeuksista ja toimia asiakkaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Hän voi myös neuvoa asiakkaita sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain soveltamiseen liittyvis-

sä asioissa. Sosiaaliasiamies voi myös avustaa muistutuksen tekemisessä asiakkaan saamasta kohtelusta.

Terveydenhuollon hoitoratkaisuihin, kuten esimerkiksi kuntoutuspäätöksiin, ei voi hakea muutosta valittamalla, vaan palveluihin tyytymätön voi valituksen sijaan tehdä muistutuksen tai kantelun. Terveydenhuollossa potilas-asiamies tiedottaa potilaan oikeuksista, neuvoa potilaita potilaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain soveltamiseen liittyvissä asioissa ja avustaa muistutuksen tekemisessä.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta velvoittaa sosiaalitoimen viranhaltijan laatimaan yhteistyössä asiakkaan kanssa palvelu- tai hoitosuunnitelman. Vammaispalvelulain mukainen palvelusuunnitelma on kuvaus niistä palveluista ja tukitoimista, joita vammaisen henkilö tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä. Se voi sisältää kaikki asiakkaan saamat sosiaali- ja terveyspalvelut ja muut tarpeelliset palvelut. Suunnitelmassa sovitaan palvelujen toteuttamisesta ja vastuuhenkilöistä sekä suunnitelman tarkastamisajankohdasta. **Suunnitelmasta tulee näkyä asiakkaan oma mielipide palvelujen toteuttamiseen.**

Kuntoutuksen sujuvuuden kannalta on tärkeää laatia yhdessä hoitavan tahon kanssa kuntoutussuunnitelma. Se sisältää suosituksen omalla paikkakunnalla tapahtuvasta kuntoutuksesta ja arvion laitospäästämisen tarpeesta. Kelan vaikeavammaisten kuntoutuksen käynnistämiseksi kuntoutussuunnitelma on välttämätön.

Ajoneuvovero

Ajoneuvohallintokeskus

Vapautus ajoneuvoveron perusverosta vammaisuuden perusteella voidaan myöntää henkilölle, jolle on myönnetty tieliikennelain (267/1981) 28b tarkoitettu vammaisen pykäläntilupa tai henkilölle, jolle on myönnetty autoveron palautus autoverolain (1482/1994) 51§ perusteella tai saman lain 50§:ssä tarkoitettu vapautus oman tai perheenjäsenen sairauden, vian tai vamman aiheuttaman haitan vuoksi. Vapautusta on mahdollista hakea takautuvasti pysäköintiluvan voimaantulosta alkaen. Hakemuslomakkeen (D602) saa poliisista, katsastustoimipaikoista, ajoneuvohallintokeskuksesta tai internetistä, www.ake.fi

Ammatillinen kuntoutus

Kansaneläkelaitos

Työvoimapalvelut

Työeläkelaitos

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on parantaa ja ylläpitää kuntoutujan työkykyä, edistää työelämässä selviytymistä, tukea työelämään pääsyä tai sinne palaamista ja myöhentää tai jopa ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Kansaneläkelaitos järjestää ammatillista kuntoutusta vajaakuntoiselle, jonka työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien arvioidaan sairauden tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneen. Ammatillisena kuntoutuksena Kela kustantaa tutkimuksia, kokeiluja, koulutusta, valmennusta, elinkeinotukea ja apuvälineitä. Vammaisjärjestöt ovat osaltaan mukana toteuttamassa Kelan rahoittamaa ammatillista kuntoutusta.

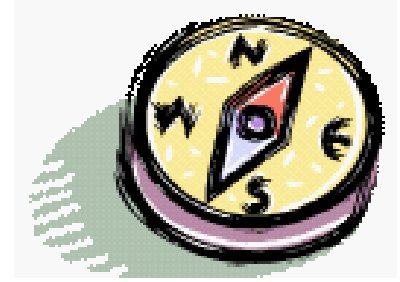
Työvoimatoimistot kuntouttavat vajaakuntoisia asiakkaitaan. Vajaakuntoisella tarkoitetaan henkilöä, jonka mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ja säilyttämiseen sekä työssä etenemiseen ovat huomattavasti vähentyneet vamman, sairauden tai vajavuuden takia. Työeläkelaitoksilla on päävastuu työelämässä olevien henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta. Oleellista on, että henkilö on vakiintuneesti kiinnittynyt työelämään ja yhteys työelämään on säilynyt. Työeläkekuntoutus edellyttää työkyvyttömyyseläkkeen uhkaa, eli sairauden, vian tai vamman arvioidaan kehittyvän niin, että ilman kuntoutustoimenpiteitä yksilö joutuu todennäköisesti työkyvyttömyyseläkkeelle lähivuosina. Työterveyshuolto on avainasemassa työikäisten kuntoutukseen ohjaamisessa.

Ammatinvalinnanohjaus

Työvoimapalvelut

Lihastautiliiton urasuunnittelija

Hakeutuessaan koulutukseen ja työelämään lihastautia sairastava nuori hyötyy huolellisesta ammatinvalinnanohjauksesta. Työelämässä mukana olevalle ammatinvalinnanohjaus on ajankohtainen uudelleen koulutusta mietittäessä. Lihastautiliitto järjestää aiheeseen liittyviä koulutuksia sekä yksilöllistä uraohjausta lihastautia sairastavalle, hänen lähipiirilleen ja ammattihenkilöstölle.

Apuvälineet

Terveyskeskus

Sairaala/apuvälineyksikkö

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Kansaneläkelaitos

Opetustoimi

Työvoimapalvelut

VKTT ry

Vamman tai sairauden vuoksi arkiselviytymisessä tarvittavat apuvälineet ovat asiakkaalle maksuttomia. Apuvälineet annetaan joko omaksi tai käyttöön toistaiseksi tai määräajaksi. Terveystuho (terveyskeskukset tai sairaalan apuvälineyksiköt) vastaa liikunnan- ja pienapuvälineiden hankinnasta ja huollosta. Harrastuksiin tarkoitettujen välineiden hankintaan voi hakea taloudellista tukea vammaispalvelulain perusteella sosiaalitoimelta. Sosiaalitoimi voi myöntää tukea 50 % hankintakustannuksista.

Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet ja niiden asennustyöt korvataan vammaispalvelulain perusteella vaikeavammaiselle henkilölle kokonaan. Kun väline tai laite myönnetään vaikeavammaisen käytettäväksi, on kunta omistajana velvollinen huolehtimaan sekä korjaus- että huoltokustannuksista. Kansaneläkelaitos järjestää ammatillisena kuntoutuksena vaikeavammaiselle työssä ja opiskelussa sairauden tai vamman vuoksi tarpeelliset apuvälineet. **Apuvälineitä ovat esim. atk-laitteistot.**

Apuvälineitä voidaan myöntää aikaisintaan peruskoulun 7. luokalta alkaen silloin, kun apuväline katsotaan tarpeelliseksi myös myöhemmin työelämään tähtäävässä ammatillisessa opiskelussa. **Kela vastaa apuvälineiden käytön opettamisesta ja huollosta.**

Opetustoimen kautta vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät koulu- ja luokkakohtaiset apuvälineet. Tällaisia apuvälineitä ovat esimerkiksi erityispulpetit, hissit tai luiskat. Työvoimatoimisto voi määrärahojensa puitteissa myöntää työnantajalle työolosuhteiden järjestelytukea. Tuella korvataan vajaakuntoisen henkilön tarvitsemia työkoneita, -välineitä tai -menetelmiä sekä työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi.

Järjestelytuella voidaan korvata myös toisen työntekijän antama tilapäinen apu vajaakuntoisen henkilön työssä selviytymisen parantamiseksi. Vammaisten koulutuksen ja työllistymisen tuki ry:n www.tukilinja.fi kautta on mahdollista hakea ns. tukilinja-apurahaa mikäli apuvälinettä, esim. tietokonetta, ei ole myönnetty taholta, jolta sitä on

ensisijaisesti haettava (Kela, opetustoimi). Tukitoiminnan ensisijaisena tavoitteena on edistää vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden ammatillista kouluttautumista, ammatillista kuntoutumista ja sijoittumista työelämään.

Asuminen

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Kansaneläkelaitos

Nuorisoasuntoliitto

Asunnon hankintaa ja sen sopivuuteen liittyviä asiakkaan erityistarpeita pohdittaessa saa lisätietoa oman asuinalueen esteettömästi rakennetuista asunnoista sekä asumiseen tarjolla olevista kunnallisista ja myös muista tukipalveluntarjoajista kunnan vammaispalvelujen sosiaalitoimelta. Kelan yleinen asumistuki tai eläkkeensaajan asumistuki mahdollistavat osaltaan pienituloisten itsenäisen asumisen. **Lisätietoja nuorten asumisesta nuorten asunto-oppaasta: www.nal.fi**

Asunnon muutostyöt

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Valtion asuntorahasto ARA

Asunnon muutostöinä korvataan vaikeavammaiselle henkilölle vakinaisessa asunnossa tehtävät ja vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät muutostyöt, esim. kynnysten poistaminen, luiskien rakentaminen tai pesutilojen ja WC:n kunnostaminen. Myös muutostöiden suunnittelukustannukset ja asuntoon kiinteästi asennettavat välineet korvataan. Asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat mm. nostolaitteet, porrashissi, turvahälytysjärjestelmät ja ulko-oven sähköinen ovenavausjärjestelmä. Asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavien muutostöiden osalta on yleisenä periaatteena, että vammaisen henkilön pääsy asuntoon ja sieltä pois turvataan. Asunnon muutostyöt korvataan kustannusarvion perusteella. Muutostöihin ei sisälly omavastuusuutta. Asunnon muutostyöt ovat vammaispalvelulain mukaisia ns. subjektiivisia oikeuksia. Valtion asuntorahasto ARA:n korjausavustusta myönnetään sosiaalisin perustein vanhusväestön ja vammaisten asuinrakennusten tai asuntojen korjaustoimintaan. Avustusta myönnetään enintään 40 % hyväksyttävistä korjauskustannuksista ja eräissä poikkeustapauksissa enintään 70 %. Sitä haetaan valtion asuntorahaston lomakkeilla kunnalta, jonka alueella kiinteistö sijaitsee. Korjausavustus on määrärahasidonnainen ja toissijainen tukiväylä suhteessa vammaispalvelulain mukaiseen korvaukseen.

Hakulomakkeet: www.ara.fi

Auton hankintatuki

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Kohtuuhintaisen käytetyn tai uuden auton hankintaan voi saada taloudellista tukea kotikunnan sosiaalitoimesta vammaispalvelulain nojalla. Kunnalla on oikeus määrittellä kohtuullinen hinta. Auton hankintatuki on määrärahasidonnainen ja harkinnanvarainen vammaispalvelu. Taloudellinen tuki on 50 % kustannuksista. Auton hankintahin-

nasta vähennetään mahdollinen autoveronpalautus, vanhasta autosta saatava hyvitys ja muu mahdollinen tuki. Taloudellista tukea kannattaa hakea ennen auton ostoa.

Autoon liittyvät muutostyöt

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Sosiaalitoimi voi myöntää vammaispalvelulain mukaan taloudellista tukea vakiomallisen auton välttämättömiin muutostöihin. Yleisimpiä muutostöitä ovat kääntyvä istuin, pyörätuolin nostolaite, ajohallintalaitteet tai ohjaus-tehostin. Myönnetyt muutostyöt sosiaalitoimi korvaa kokonaan. Taloudellinen tuki on vammaispalvelulain määrärahasidonnainen palvelu.

Autoveronpalautus

Hangon tulli

Autoverolain 51. § nojalla Hangon tulli voi myöntää autoveronpalautuksen kokonaan tai osittain uuden auton hankintaan. Palautusta haetaan tällöin invaliditeetin perusteella. Eläkkeellä olevalta hakijalta vaaditaan liikunta- tai näkövammasta johtuva vähintään 80 % invaliditeetti. Liikuntavammaa arvioidaan etenkin alaraajojen osalta. Työssä olevalla tai opiskelevalla hakijalla 40 % ja 60 % invaliditeetit oikeuttavat palautukseen. Lukio-opiskelua ei pidetä tällaisena opiskeluna. Hakemukseen liitetään lääkärinlausunto, oma selvitys auton tarpeellisuudesta ja käytöstä sekä kopio ajokortista. Autoveron palautusta voi hakea myös muualta tuotuun käytettyyn autoon, joka ensimmäistä kertaa rekisteröidään Suomessa. Autoveronpalautus on enimmillään 4980€. Ennakkopäätöstä voi hakea myös ennen kuin auto on rekisteröity vammaisen henkilön nimiin tai jo ennen auton hankkimista.

Autoveronhuojennus

Tullihallitus

Autoverolain 50. § nojalla tullihallitus voi määräämillään ehdoilla erityisen painavista syistä palauttaa autoveron tai kohtuulliseksi katsottavan osan siitä. Hakemusta käsiteltäessä kiinnitetään erityistä huomiota hakijan tai hänen perheenjäsentensä liikkumista estävään tai sitä rajoittavaan vamman laatuun, ajoneuvon tarpeeseen, sen sopivuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen vammaisen kuljetuksessa sekä perheen taloudelliseen ja muuhun sosiaaliseen asemaan. Tällä perusteella palautuksia on myönnetty mm. vanhemmille, joille auto on vaikeavammaisen lapsen kuljetuksen vuoksi tarpeellinen. Verohuojennuksesta voi hakea ennakkopäätöstä.

Auton pysäköintilupa

Poliisi

Poliisiviranomaiset myöntävät vammaiselle henkilölle henkilökohtaisen pysäköintiluvan. Lupaa on mahdollista hakea, mikäli lääkärin arvioima haitta-
luokka on vähintään 11. Hakemuksen

liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto sekä kaksi passivalokuvaa. Pysäköintilupa myönnetään enintään kymmeneksi vuodeksi.

Lupa on asetettava näkyvästi auton tuulilasin sisäpuolelle. Luvalla saa pysäköidä vammaisille autoilijoille tarkoitettuihin pysäköintipaikoille, maksulliselle pysäköintipaikalle maksua suorittamatta ja myös alueelle, missä pysäköinti on muutoin kielletty. Se on voimassa kaikissa EU:n jäsenvaltioissa.

Edunvalvontavaltuutus

Maistraatti

Edunvalvontavaltuutuksella henkilö voi itse etukäteen järjestää asioidensa hoidon sen varalta, että hän tulee myöhemmin kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan esimerkiksi heikentyneen terveydentilansa vuoksi. Valtuutus tehdään kirjallisesti testamentin tapaan.

Valtakirjalla henkilö (valtuuttaja) nimeää valtuutetun hoitamaan asioitaan. Valtuutetun tulee suostua tehtävään. Valtuuttaja määrittelee itse ne asiat, jotka valtuutus kattaa. Valtuutus tulee voimaan vasta kun maistraatti on vahvistanut sen. Vahvistamista voi pyytää maistraatista siinä vaiheessa, kun valtuuttaja on syystä tai toisesta tullut kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan. Useimmiten vahvistaminen edellyttää lääkärintodistusta valtuuttajasta. Myös jo vahvistetun valtuutuksen mahdollinen peruutus on vahvistettava maistraatissa.

Eläkettä saavan hoitotuki

Kansaneläkelaitos

Eläkkeensaajan hoitotuen maksamisella tuetaan sairaan tai vammaisen henkilön kotona asumista ja siellä tapahtuvaa hoitoa. Hoitotukea voidaan maksaa hoidon ja palvelujen sekä erityiskustannusten korvaamiseksi 16 vuotta täyttäneelle, joka saa työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea, yksilöllistä vanhaiseläkettä, vanhuuseläkettä tai varhennettua vanhuuseläkettä.

Tukea ei voi saada, jos saa osatyökyvyttömyyseläkettä, osa-aikaeläkettä tai työttömyyseläkettä. Tuki on jaettu kolmeen ryhmään vähintään vuoden kestävä avun, ohjauksen tai valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten perusteella. Avun tarvetta määriteltäessä tarkastellaan selviytymistä henkilökohtaisissa toiminnoissa (liikkuminen, pukeminen, peseytyminen, ruokailu, puhuminen), kodinhoitotoissa ja asioinneissa.

Perushoitotukea voidaan maksaa, jos toisen henkilön avun, ohjauksen tai valvonnan tarve on säännöllistä. Korotettuun hoitotukeen tulee oikeus, jos avun tarve on jatkuvaa ja vie runsaasti toisen henkilön aikaa. Ylimmän hoitotuen kriteerinä on yhtämittainen tai muutoin erityisen runsas toisen henkilön avun tarve. Ylimmän hoitotuen hakijan ei kuitenkaan tarvitse olla vuodepotilas. Erityiskustannusperusteisen hoitotuen voi saada, jos kustannuksia on vähintään vastaavan hoitotuen verran.

Korotetun ja ylimmän hoitotuen alle 65-vuotiaat saajat ovat oikeutettuja hakemaan Kelan korvaamaa vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta. Ulkomailla asuttu aika

ei vaikuta hoitotuen määrään. Sen myöntämisen edellytyksenä on kuitenkin pääsääntöisesti kolmen vuoden asuminen Suomessa kansalaisuudesta riippumatta.

Hoitotukihakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärin C-lausunto. Tukea voidaan maksaa takautuvasti kuuden kuukauden ajalta. Hakijan tuloilla ja varallisuudella ei ole vaikutusta hoitotuen määrään ja se on verotonta tuloa. Hoitotuen määrät ovat vuonna 2010: perushoitotuki 57,32 €, korotettu hoitotuki 142,70 € ja ylin hoitotuki 301,75 € kuukaudessa.

Eläketurva

Työeläkelaitokset

Kansaneläkelaitos

Suomalainen eläketurva koostuu kansaneläkkeestä ja työeläkkeestä eli ns. ansioeläkkeestä. Kansaneläke turvaa vähimmäistoimentulon niille, joilla ei ole oikeutta ansioeläkkeeseen tai joilla sen määrä on vähäinen. Ansioeläkettä ovat mm. työ-, virka- ja yrittäjäeläkkeet sekä puolison kuoleman jälkeen maksetut leskeneläkkeet.

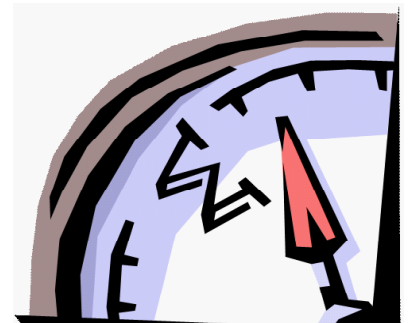
Kansaneläke- että työeläkejärjestelmissä on useita erilaisia eläkelajeja.

Työkyvyttömyyseläke on kohdennettu 16–64 –vuotiaalle, työttömyyseläke 60–64 –vuotiaalle ennen vuotta 1950 syntyneelle ja vanhuuseläke 65 vuoden iästä tai varhennettuna aikaisintaan 62 vuoden iästä alkaen. Vanhuuseläkettä voi kartuttaa maksimissaan 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun saakka. Alle 20-vuotiaalle, työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää vasta, kun on selvitetty, ettei ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia ole tai ammatillinen kuntoutus on sairauden vuoksi keskeytynyt tai päätynyt tuloksettomana.

Työkyvyttömyyseläkehakemuksen voi lähettää, kun sairauspäivärahaa on maksettu 150 arkipäivältä. Sen voi palauttaa Kelan toimistoon, joka välittää hakemuksen työeläkelaitoksille. Työeläkelaitosten päätösten jälkeen Kela tarkistaa hakijan oikeuden kansaneläkkeeseen.

Työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla voi hankkia ansiotuloja enintään 40 % eläkettä edeltäneestä ansiotasosta. Tarkka määrä kannattaa tarkastaa omalta työeläkelaitokselta. Kansaneläkelain 12 § 2 momentin mukaista työkyvyttömyyseläkettä saava voi ansaita eläkkeensä ohella enintään 600€ kuukaudessa ja Kansaneläkelain 12 § 4 momentin mukaista työkyvyttömyyseläkettä saavan työtulot huomioidaan verotuksessa, työkyvyttömyyseläkettä menettämättä.

Osatyökyvyttömyyseläke voi olla lihastautia sairastavalle sopiva vaihtoehto jatkaa työtä siinä vaiheessa, kun kokopäiväinen työskentely vie liikaa voimia. Myöntämisen edellytyksenä on, että työkyky on alentunut vähintään 40 prosenttia. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä voi ansaita palkkaa 60 % eläkkeen pohjana olevista ansioista eikä se

edellyttä sairauslomina. Osatyökyvyttömyyseläke voidaan myöntää toistaiseksi tai määräaikaisena, ns. osakuntoutustukena.

Eläkkeen lisäksi tehty osa-aikatyö kartuttaa tulevaa vanhuuseläkettä. Myös opiskeluajalta maksetaan aikanaan työeläkettä. Eläkettä karttuu 3-5 vuodelta tutkinnon taosta riippuen. Eläkkeen kustantaa valtio. Ehtona on, että opiskelu on johtanut tutkintoon.

Eläkkeen lepäämään jättäminen

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitokset

Työeläkelain ja kansaneläkelain mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä olevat voivat jättää eläkkeen lepäämään, joka antaa mahdollisuuden kokeilla työntekoa ilman riskiä työkyvyttömyyseläkkeen menettämisestä. Jos henkilön työansiot ylittävät ansaintarajat, hänen työkyvyttömyyseläkkeensä maksaminen keskeytetään, ja eläke jää lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi.

Työkyvyttömyyseläkettä aletaan maksaa uudelleen, kun eläkkeensaaja on ilmoittanut eläkelaitokselle, että hänen työskentelynsä on päättynyt tai hänen työansionsa ovat vähentyneet enintään ansaintarajan suuruiseksi. Jos ilmoitusta ei tehdä kahden vuoden kuluessa eläkkeen lepäämään jättämisestä, eläke lakkautetaan. Jos henkilö on saanut välittömästi ennen eläkkeen lepäämään jättämistä eläkettä saavan hoitotukea, hänelle myönnetään ylin vammaistuki ajalta, jolta eläkkeiden maksaminen on keskeytyneenä. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevan, joka jättää eläkkeen lepäämään poistuu oikeus saada eläkkeensaajan asumistukea. Yleisellä asumistuella tuetaan tällöin pienituloisen ruokakunnan asumismenoja. Tästä muutoksesta tulee ilmoittaa Kelalle

Eläkkeensaajan asumistuki

Kansaneläkelaitos

Eläkkeensaajan asumistukea voi saada vakituisen vuokra- tai omistusasunnon kustannuksista. Asumistuki on 85 % niistä kohtuullisista asumismenoista, jotka ylittävät perusomavastuuosuuden ja tulojen mukaan määräytyvän lisäomavastuun yhteismäärän.

Asumistukea laskettaessa tuloksi luetaan kaikki eläkkeensaajan ja hänen puolisonsa jatkuvat tulot (eläkkeet, talletusten korot ja omaisuus). Tuen määrään eivät vaikuta mm. hoitotuki, lapsikorotus tai omaishoidon tuki. Asumismenoina otetaan huomioon vuokrat, vastikkeet, vesimaksut, hoitomenot ja asuntoa varten otettujen lainojen korot asumiskustannusten enimmäismäärään saakka.

Hakemuksen liitteenä tulee olla selvitys asumiskustannuksista, omista ja puolison tuloista ja omaisuudesta sekä veloista ja velkojen koroista. Asumistuki on verotonta tuloa ja sitä voi hakea kuusi kuukautta takautuvasti.

Erityishoitoraha

Kansaneläkelaitos

Lapsen vanhempi saa lyhytaikaisesta ansionmenetyksestään korvausta verollisena erityishoitorahana, jos hän osallistuu vaikeasti sairaan alle 16-vuotiaan lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen sairaalassa tai sen poliklinikalla tai näihin liittyvässä kotihoidossa tai kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssilla. Ellei lapsen sairaus ole vaikea, erityishoitorahaa voi saada vain alle 7-vuotiaan lapsen sairaala- tai poliklinikkahoidon ajalta. Erityishoitoraha on verollista tuloa ja määräytyy sairauspäivärahan tavoin hakijan työtuloista mutta on vähintään 22,04€ /arkipäivä. Sitä maksetaan saman sairauden perusteella yleensä enintään 60 arkipäivältä lasta kohden, mutta tämä enimmäisaika lasketaan erikseen sairaalahoidon ja kotihoidon ajalta. Aikaa voidaan jatkaa, jos hoitava lääkäri arvioi siihen olevan erityistä tarvetta. Erityishoitorahaa ei kuitenkaan yleensä makseta kotihoidon ajalta yli 90 arkipäivältä eli yhteenlaskettu enimmäisaika on 150 arkipäivää. Erityishoitoraha maksetaan jälkikäteen ja siihen tarvitaan lääkärintodistus lomake D.

Erityisjalkineet

Terveyskeskus

Jos lääkäri katsoo ortopedisten jalkineiden olevan tarpeelliset, niihin voi saada maksusitoumuksen omasta terveyskeskuksesta. Vuodenaikojen vaihtelu ja tarve useampiin jalkineisiin on otettava huomioon. Yleisesti on katsottu hakijalla olevan oikeus kaksiin erityisjalkineisiin vuodessa.

Hammashuolto

Kansaneläkelaitos

Terveyskeskukset

Kansaneläkelaitos myöntää kaikille Suomen sairausvakuutuksen piiriin kuuluville korvausta yksityishammaslääkärin suorittamasta suun ja hampaiden tutkimuksesta ja hoidosta, vuosittaisesta suun ja hampaiden tarkastuksesta ja tutkimus-, lääke- ja matkakuluista. Korvaus ei koske proteettisten toimenpiteiden tai oikomishoidon kustannuksia eikä kunnallisen hammashoidon maksuja.

Korvaus on 60 % Kelan vahvistamien taksojen mukaisista kustannuksista. Käytännössä korvaus on noin 35–40 % kustannuksista. Kunnallinen hammashoito on laajentunut koskemaan koko väestöä, mutta hoitoon pääsy on hyvin paikkakuntakohtaista.

Terveyskeskuksessa annetusta hammashoidosta voidaan periä 18 vuotta täyttäneiltä perusmaksu käynniltä ja sen lisäksi suun terveydenhuollon toimenpiteistä erilliset maksut.

Hengityshalvausstatus

Sairaala

Hengityshalvausstatukseen liittyvät määritelmät ja ohjeistukset perustuvat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ja sen nojalla annettuun asetukseen. Hengityshalvausstatuksen saanut henkilö katsotaan laitoshoidon piirissä olevaksi. Hänen tarvitsemansa tuki kotiin tai sairaalaan järjestetään ympärivuorokautisesti sairaalan toimesta.

Sairaala vastaa myös esim. hänen kuntoutuksestaan. Hengityshalvauskriteerien täyttymisen tulkinta ja hoidon ylläpito voivat jonkin verran vaihdella eri sairaanhoitopiireissä.

1.1.2010 Kelan maksamia vammaisetuksia, kuten vammaistuki ja eläkkeensaajan hoitotuki, aletaan maksaa myös hengityshalvausstatuksella oleville henkilöille, jotka katsotaan olevan laitoshoidon piirissä. Henkilöille, jotka ovat saaneet em. vammaisetuksia Kela jatkaa maksua automaattisesti. Henkilöille, jotka eivät ole saaneet vammaisetuksia tulee toimittaa hakemus EV 256 tai EV 258 sekä C-lääkärinlausunto. Hoitotuen korotukseen tarvitaan uusi lääkärinlausunto, paitsi silloin kun tukea haetaan erityiskustannusten perusteella. Katso kohdat eläkkeensaajanhoitotuki ja vammaistuki.

Henkilökohtainen apu

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avun järjestäminen vaikeavammaiselle henkilölle on subjektiivinen oikeus. Tarvittavat henkilökohtaisen avun palvelut eivät ole kunnan määrärahoihin sidottuja.

Henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella. Tällä tarkoitetaan avustamista päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

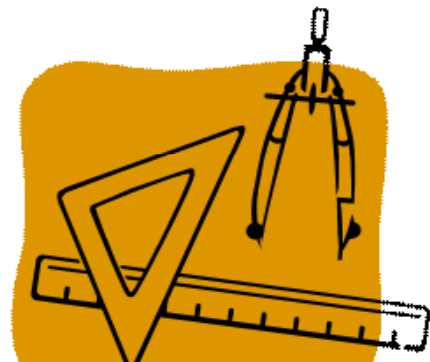
Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua kolmella eri tavalla tai yhdistelemällä niitä.

Ensinnäkin kunta voi korvata vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset, jolloin vaikeavammaisen toimii työnantajana. Vaikeavammaista henkilöä on tarvittaessa ohjattava ja autettava avustajan palkkaukseen liittyvissä asioissa.

Toiseksi kunta voi antaa vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä tarkoitetun palvelusetelin, jonka arvo on kohtuullinen.

Kolmantena vaihtoehtona on, että kunta hankkii vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalvelut julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestää palvelun itse taikka sopimuksin yhdessä muun kunnan kanssa.

Henkilökohtaisena avustajana ei pääsääntöisesti voi toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, ellei sitä erityisen painavasta syystä ole pidettävä vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena. Henkilökoh-

tainen apu on järjestettävä päivittäisiin toimiin, työhön ja opiskeluun siinä laajuudessa kuin hakija sitä välttämättä tarvitsee. Harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä avustaminen on rajattu aluksi vähintään 10 tuntiin kuukaudessa ja 1.1.2011 lähtien vähintään 30 tuntiin kuukaudessa.

Hoitotakuu

Terveyskeskus

Sairaala

Asiakkaan on saatava kiireettömät tutkimukset ja kiireetön hoito määräajassa sekä terveyskeskuksessa että sairaalassa. Ensiapuun ja kiireelliseen hoitoon on päästävä heti. Kiireettömän hoidon osalta terveyskeskuksen on arvioitava hoidon tarve kolmen päivän kuluessa yhteydenotosta. Arvion voi tehdä muikin terveydenhuollon ammattihenkilö kuin lääkäri ja se voidaan joissain tapauksissa tehdä jo puhelimesta.

Tavallisesti hoito aloitetaan jo ensimmäisellä vastaanotokäynnillä. Tutkimuksiin ja hoitoihin, joita ei voida antaa vastaanotolla, on päästävä kolmessa kuukaudessa siitä kun tarve on arvioitu. Terveyskeskuksessa annettava erikoissairanhoidollinen arvio on annettava kolmen viikon kuluessa lähetteen saapumisesta ja toimenpiteeseen on päästävä viimeistään kuudessa kuukaudessa.

Sairaalalan on arvioitava hoidon tarve kolmessa viikossa lähetteen saapumisesta. Arvio voidaan tehdä lähetteen perusteella tai potilaan poliklinikkakäynnin yhteydessä. Potilaan on saatava aina tieto tutkimussuunnitelmasta tuon kolmen viikon aikana.

Mikäli lääkäri toteaa tarpeen sairaanhoidolliseen toimenpiteeseen, on hoito aloitettava sairaalassa viimeistään kuuden kuukauden kuluessa. Lasten ja nuorten mielenterveyttä koskevaan tarpeelliseksi todettuun hoitoon on kuitenkin aina päästävä viimeistään kolmessa kuukaudessa.

Myös suun terveydenhuolto kuuluu hoitotakuun piiriin. Hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi arvioitu hoito on järjestettävä viimeistään kuudessa kuukaudessa.

Mikäli terveyskeskus tai sairaala ei pysty järjestämään hoitoa määräajassa, on sen hankittava palvelu muualta. Siitä ei saa muodostua asiakkaalle lisäkustannuksia. Epäselvissä tapauksissa potilas voi olla yhteydessä potilasasiاميةheen, jollainen on nimetty kaikkiin terveyskeskuksiin ja sairaaloihin ja joka tukee häntä mahdollisissa jatkotoimissa.

Intervallihoito

Terveyskeskus
Sosiaalitoimi

Lyhytaikaisia laitoshoidtojaksia voidaan sopia tukemaan vaikeavammaisen kotona asumista ja omaishoitajan jakamista. Hoito voidaan toteuttaa terveyskeskusten vuodeosastoilla tai vanhusten ja vammaisten palveluasumis-yksiköissä.

Invalidivähennys

Verovirasto

Kunnallis- ja valtionverotuksessa verovelvolliselle myönnetään pysyvän vamman haitta-asteen perusteella invalidivähennystä. Vähennyksen saamiseksi tulee esittää lääkärintodistus, josta ilmenee invaliditeetin haitta-aste, haitan pysyvyys ja alkamisajankohta. Invaliditeetin on oltava vähintään 30 %. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevalla haittaprosentti on 100 % ja osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevalla 50 %, ellei lääkärintodistuksella muuta osoiteta. Ensimmäisen vähennyskerran jälkeen verottaja tekee vähennyksen viran puolesta. Kunnallisverotuksen invalidivähennys, maksimissaan 440 €, tehdään ansiotulosta (ei eläketulosta). Valtionverotuksessa tuloverosta tehtävä täysi vähennys on 115€.

Veronmaksukykyyn alentumisvähennys

Verovirasto

Jos veronmaksukyky on erityisen syyn johdosta alentunut (sairaus ja huomattavan suuret sairauskulut), voi anoa veronmaksukykyyn alentumisvähennystä. Vähennys voi olla enintään 1400€. Vähennyksen määrä arvioidaan henkilön ja hänen perheensä kokonaistilanteen mukaisesti. Harkintaan vaikuttavat sekä verovuoden ansiotulot että muu varallisuus. **Vähennys on harkinnanvarainen.** Yksinomaan sairaudesta aiheutunut olennainen veronmaksukykyyn alentuminen on vähennysperusteena vain silloin, kun verovelvollisen ja hänen perheensä yhteenlaskettujen sairauskustannusten määrä verovuonna on vähintään 700€ ja samalla 10 % vähennystä pyytävän verovelvollisen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärästä. **Pienet tulot otetaan huomioon** veroasteikossa, joten työttömyyden johdosta pienentyneet tulot eivät voi olla vähennyksen saamisen edellytys, ellei työttömyyteen liity myös muita veronmaksukykyä olennaisesti alentavia tekijöitä. **Invaliditeetti huomioidaan** invalidivähennyksessä sekä eläkkeensaajan asema ja pienet tulot eläketulovähennyksessä, joten ne eivät yksinään voi olla vähennyksen myöntämisen edellytyksenä olevia erityisiä syitä. Myös niille, joiden elatusvelvollisuus huomioidaan elatusvelvollisuusvähennyksenä, voidaan vähennys myöntää vain erityistapauksissa.

Asunnon ja työpaikan väliset matkakulut, oman auton käyttö

Verovirasto

Asunnon ja työpaikan väliset matkakulut ovat vähennyskelpoisia ansiotulon hankkimisesta johtuneita menoja. Matkakustannukset asunnon ja työpaikan välillä vähennetään halvimman (yleensä julkisen) kulkuneuvon käytöstä aiheutuneiden kustannusten mukaan laskettuna. Erityistapauksissa vähennys myönnetään henkilöauton käytön mukaan, esim. jos työhön meno tai paluu asunnolle tapahtuu yöllä, eivätkä julkiset kulkuneuvot ole kohtuudella käytettävissä.

Kotipalvelu

Sosiaalitoimi/kotipalvelu

Kotipalvelua on mahdollisuus saada toimintakyvyn alenemisen, perhetilanteen, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella. Kotipalveluna voi saada kodinhoitajan antamaa työapua ja erilaisia tukipalveluja. Kotipalvelun työntekijät avustavat henkilökohtaisissa toiminnoissa ja kodinhoitotöissä.

Siivouspalvelua ei ole nykyisin mahdollista saada kotipalveluna, mutta joissain kunnissa kylläkin ns. kotipalvelun tukipalveluna. Näitä tukipalveluja ovat lisäksi mm. ateriapalvelu, kylvetyspalvelu ja vaatehuolto. Kotipalvelun ohjaajat vastaavat yleensä myös turvapuhelimen ja omaishoidon tuen myöntämisestä. Säännöllisestä kotipalvelusta voidaan periä perheen maksukykyyn ja koon sekä palvelun laadun ja määrän mukaan määräytyvä kohtuullinen kuukausimaksu. Tilapäisestä kotiavusta voidaan periä kunnan päättämä kohtuullinen maksu, joka on enintään 12,80€ lääkärin ja hammaslääkärin käynnistä ja enintään 8,10€ muun henkilön kotikäynnistä. Myös tukipalvelut ovat maksullisia.

Kotisairaanhoido

Terveyskeskus

Kotisairaanhoido sisältää kotisairaanhoidajan palvelut ja hoitotarvikkeiden jakelun. Kotisairaanhoidaja voi tehdä kotikäyntejä ja avustaa lääkinnällisissä toimenpiteissä. Kotisairaanhoidon palvelut ovat pääsääntöisesti maksullisia terveyspalveluja ja vastaavat tilapäisen kotipalvelun käyntimaksuja.

Kotitalousvähennys

Verotoimisto

Kotitalousvähennyksen saa tavanomaisesta kotitalous-, hoiva- tai hoitotyöstä sekä asunnon ja vapaa-ajan asunnon kunnossapito- ja perusparannustyöstä. Kotitalousvähennyksen käyttöala laajeni vuonna 2009 tietotekniikkapalveluihin. Vähennystä voi jatkossa hyödyntää myös tietotekniikan asennus-, kunnossapito ja neuvontapalvelujen ostamisessa. Vähentää saa 30 % palkasta ja palkkaan liittyvistä sivukuluista. Ennakkoperintärekisteriin merkitylle yritykselle maksetusta työkorvauksesta voi vähentää 60 %

arvonlisäverollisesta hinnasta. Vähennys on henkilökohtainen ja sen omavastuu 100€. Vuonna 2010 vähennyksen enimmäismäärä on 3000€ henkilöä kohden. Samassa perheessä puolisoiden yhteenlaskettua kotitalousvähennystä voi olla siis 6 000 €.

Koulumatkatuki

Kansaneläkelaitos

Kansaneläkelaitos korvaa koulumatkatukena päivittäisten koulumatkojen kustannukset päätoimisesti lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa oleville, kun yhdensuuntainen koulumatka opiskelijan asunnolta oppilaitokseen on vähintään 10 km ja kustannukset ovat yli 54€/kk. Matkakustannuksia ei korvata 100 kilometriä ylittävän yhdensuuntaisen koulumatkan osalta. Koulumatkatukea voivat saada myös vammaisille opiskelijoille järjestettyyn valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen ja ohjaukseen osallistuvat opiskelijat. Koulumatkatukea haetaan joka lukuvuodeksi erikseen. Hakemus jätetään oppilaitokseen, joka toimittaa sen Kelaan.

Koulunkäynti ja muu koulutus

Opetustoimi

Kansaneläkelaitos

Perusopetuslaissa määritellään oppilaan oikeus opiskella omassa lähikoulussaan ja saada ikäkauden ja edellytystensä mukaista opetusta. Jokaisella perusopetuksen oppilaalla on oikeus saada opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Opetustoimi vastaa koulu- ja luokkakohtaisista apuvälineistä ja avustajapalveluista, joka tarkoittaa esim. erityispulpettia, hissiä ja luiskia sekä koulunkäyntiavustajaa.

Tarvittaessa lapselle järjestetään erityisopetusta. Jokaiselle erityisopetukseen otetulle tai siirretylle oppilaalle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). HOJKS on hyvä laatia myös, mikäli oppilaalla on jokin erityisen tuen tarve esim. koulunkäyntiavustaja tai apuväline. Vanhempien tulee ottaa hyvissä ajoin ennen koulun alkua yhteyttä koulutoimeen suunnitelman laatimiseksi. Suunnitelma tehdään työryhmässä, johon kuuluvat oppilas, hänen huoltajansa, opetustoimen edustajat ja lasta hoitavat asiantuntijat.

Vammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen yhteydessä annettavat kuntoutus- ja muut tukipalvelut ovat kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulla. Peruskoulun oppilaan koulumatkan ollessa viittä kilometriä pidempi tai jos se on oppilaan ikä, vamma tai muut olosuhteet huomioon ottaen muuten oppilaalle liian vaikea, rasittava tai vaarallinen, oppilaalla on oikeus saada maksuton kuljetus. Oppilas voi vaihtoehtoisesti saada myös riittävää avustusta kuljettamiseensa tai saattamiseensa. Kuljetuksen järjestäminen koskee myös esiopetukseen osallistuvaa lasta.

Muuna koulutuksena voidaan tukea Kelan vajaakuntoisten ammatillisena kuntoutuksena myönnettävää ammatillisen koulutuksen edellyttämää yleissivistävää koulutusta

sekä ammatillista perus-, uudelleen ja jatkokoulutusta. Näissä Kela korvaa koulutus päätöksen perusteella varsinaisia opiskelukustannuksia sekä koti- ja koulupaikkakunnan välisiä matkakustannuksia, ei kuitenkaan päivittäisiä matkoja. Lisäksi viikkomaksuihin ja lyhyisiin täysihoitokustannuksiin esim. lyhyet lähiopiskelujaksot, tenttijaksot, voi saada tukea.

Ammatillisen kuntoutuksen lisäksi lukiossa ja valmentavassa/kuntouttavassa koulutuksessa opiskelevan on mahdollista saada Kelalta koulutustarvikemäärärahaa. Kelan korvattavaksi kuuluvat myös työelämään tähtäävään koulutukseen tarvittavat ns. kalliit ja vaativat apuvälineet (esim. tietokone) vaikeavammaiselle (ks. apuvälineet).

Kuljetuspalvelut

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Kunnat / Opetustoimi

Vaikeavammaisella henkilöllä, joka ei ilman kohtuuttomia vaikeuksia voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä, on mahdollisuus käyttää taksia, invataksia sekä niihin liittyviä saattajapalveluja niin työ-, opiskelu-, kuin vapaa-ajan matkoillakin.

Kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat välttämättömät opiskelu- ja työmatkat sekä vähintään 18 muuta ns. vapaa-ajan matkaa kuukaudessa. Nämä matkat voivat ulottua henkilön asuinkunnan tai lähikuntien alueelle. Matkat liittyvät asioimiseen, virkistykseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Matkoista maksetaan omavastuuosuus, joka vastaa julkisen liikenteen taksoja. Oman auton käyttö ei estä kuljetuspalvelujen hakemista.

Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen silloin, kun oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. Erityiskuljetus (taksikuljetus) perustuu aina opetustoimen kuljetuspäätökseen. Erityiskuljetukset ovat pääsääntöisesti yhteistaksikuljetuksia. Henkilökohtainen kuljetus voidaan myöntää vain lääkärintodistuksen perusteella. Erityiskuljetus myönnetään yleensä erityisoppilaille jotka eivät asiantuntijalausnon mukaan selviydy koulumatkastaan julkisilla liikennevälineillä.

Kuntoutus (kts. ammatillinen kuntoutus)

Terveyskeskus

Sairaala

Kansaneläkelaitos

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Kela vastaa vajaakuntoisten ammatillisesta kuntoutuksesta, harkinnanvaraisesta lääkinnällisestä kuntoutuksesta sekä alle 65-vuotiaiden vaikeavammaisten lääkinnällisestä kuntoutuksesta. Muiden osalta lääkinnällisen kuntoutuksen vastuu kuuluu terveydenhuollolle. Terveydenhuolto voi myöntää myös sopeutumisvalmennusta. Sosiaalitoimi voi myöntää vammaispalvelulain määrärahasidonnaisena palveluna sopeutumisvalmennusta.

Kuntoutuksena voidaan myöntää mm. fysioterapiaa, puheterapiaa, toimintaterapiaa, neuropsykologista kuntoutusta, laituskuntoutusjaksoja, sopeutumisvalmennusta, koulutusta ja apuvälineitä. Kuntoutuksen tulee perustua hoitavan tahon kuntoutustyöryhmän laatimaan kuntoutussuunnitelmaan. Hoitavana tahona toimii yleensä terveyskeskus tai sairaala. Kelan lääkinnällisen kuntoutuksen kuntoutussuunnitelma on lain mukaan laadittava hoidosta vastaavassa julkisen terveydenhuollon yksikössä ja laadittu suunnitelma on voimassa 1-3 vuotta.

Kuntoutusavustus

Kansaneläkelaitos

Kuntoutusrahakauden jälkeen voidaan erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa henkilöllä ei ole oikeutta työttömyysturvaan, maksaa harkinnanvaraisena kuntoutusavustuksena enintään kuuden kuukauden kuntoutusrahaa vastaava summa. Sitä maksetaan, kun sen katsotaan olevan työllistymisen kannalta erityisen tarpeellista.

Etuus voidaan myöntää lähinnä ammatillisen koulutuksen, valmennuksen tai työkokeilun jälkeen. Myös kuntoutuksen jälkeen omaa yritystoimintaa aloittava voi olla oikeutettu avustukseen, mikäli hän ei samanaikaisesti saa työhallinnon starttirahaa. Avustusta on haettava neljän kuukauden kuluessa kuntoutusrahan maksamisen päättymisestä. Se on verollista tuloa.

Kuntoutusohjaus

Sairaala

Sosiaalitoimi

Kuntoutusohjaajan tehtävänä on tukea vammaista ja hänen perhettään eri elämäntilanteissa sekä neuvoa yhteiskunnan palveluiden käytössä. Kuntoutusohjaaja tekee kotikäyntejä sekä auttaa palvelujen hakemisessa. Vammaispalvelulain mukaan kuntoutusohjauksen tarkoituksena on vammaisen henkilön sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutusedellytysten tukeminen ja parantaminen antamalla hänelle tietoa yhteiskunnan palveluista ja aktivoimalla häntä palvelujen käyttäjäksi.

Asiakkaat ohjautuvat kuntoutusohjaukseen yleensä hoitavan tahon aloitteesta. Kuntoutusohjaajaan voi ottaa yhteyttä myös asiakas itse, hänen lähiyhteisönsä, sosiaa-

li- tai terveydenhuollon edustaja tai jokin muu viranomainen. Kuntoutusohjaus on asiakkaalle maksutonta. Kuntoutusohjauksen palveluja ovat muun muassa; asiakkaan tilanteen selvittäminen ja arviointi, kuntoutumisen ja kuntoutusohjauksen suunnittelu, sairastumiseen ja vammautumiseen sekä palveluihin ja tu-

kitoimiin liittyvä ohjaus, tuki, neuvonta ja tiedottaminen, kasvatus ja koulukäyntiä tukeva ohjaus, ammattiin ja työelämään liittyvä ohjaus, elinympäristössä selviytymistä tukeva ohjaus, apuvälinepalvelut ja ensitieto- ja sopeutumisvalmennuskurssit.

Kuntoutusraha

Kansaneläkelaitos

Kansaneläkelaitos maksaa kuntoutusrahaa, kun kuntoutuksen tavoitteena on kuntoutujan työelämässä pysyminen, työelämään palaaminen tai sinne siirtyminen. Kuntoutusrahaan on oikeus 16–67 -vuotiaalla henkilöllä, joka on kuntoutuksen vuoksi estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä.

Kuntoutusrahaan on oikeus myös 16–19 -vuotiaalla nuorella, jos hänen työkykynsä tai mahdollisuutensa valita ammatti ja työ ovat sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentynyt ja jos hän sen vuoksi on tehostetun työkyvynarvioinnin ja kuntoutuksen tarpeessa. Tavoitteena on nuoren ammatillisen kuntoutuksen varmistaminen ja työllistymisen edistäminen.

Alle 20-vuotiaan nuoren kuntoutusrahan edellytyksenä on myös henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma (K-Hops), joka laaditaan nuoren kotikunnassa yhdessä nuoren itsensä, hänen huoltajansa ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa.

Nuoren kuntoutusrahaa maksetaan enintään sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 20 vuotta. Jos meneillään on kuntoutusjakso (esim. koulutus), maksetaan kuntoutusrahaa kuitenkin sen päättymiseen asti. Rahaa maksetaan edellyttäen, että kuntoutusta annetaan kansanterveyslain, erikoissairaanhoidon lain, Kelan kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista, työterveyshuoltolain, vammaispalvelulain sekä myös kehitysvammalain sekä lastensuojelulain perusteella.

Kuntoutusrahaa voi saada myös päihdehuoltolain perhekuntoutuksen sekä lisäksi muun kuin perhekuntoutuksen ajalta, jos kuntoutukseen on hakeuduttu työpaikan hoitoonohjausjärjestelmän tai työterveyshuollon kautta. Lisäksi edellytetään, että kuntoutus toteutetaan Kelan hyväksymässä päihdehuollon kuntoutuslaitoksessa ja että se perustuu sosiaalihuoltolain perusteella laadittuun huoltosuunnitelmaan tai päihdehuoltolain perusteella laadittuun kuntoutussuunnitelmaan.

Ammatilliseen kuntoutukseen liittyen kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä odotusajalta sekä kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta, jos toimeentuloa ei tule

muualta. Myös sopeutumisvalmennukseen ja perhekuntoutukseen osallistuva omainen voi saada kuntoutusrahaa. Kuntoutusraha määräytyy sairausvakuutuksen päivärahan tavoin hakijan verotuksessa todettujen tulojen mukaan ja on odotus- sekä väliajan osalta 20 %:lla alennettu. Kuntoutusraha on verollista tuloa ja ensisijainen sairauspäivärahaan nähden.

Kuntoutustuki

Kansaneläkelaitos

Määräajaksi myönnettävällä kuntoutustuella pyritään edistämään saajan työhön paluuta. Tuen edellytyksenä on hoito- tai kuntoutussuunnitelma, joka sisältää jäljellä olevan työkyvyn selvittämiseen tai työkyvyn ylläpitämiseen liittyvät kuntouttavat toimenpiteet. Myös kuntoutussuunnitelman valmistelun ajalle voidaan myöntää kuntoutustukea. Kuntoutustuki on samansuuruinen kuin työkyvyttömyyseläke. Osakuntoutustuki on osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruinen. Se voidaan myöntää työhön paluun tukemiseksi esimerkiksi, jos täysi kuntoutustuki päättyy.

Laitoshoido

Terveydenhuolto

Sosiaalitoimi

Kela

Laitoshoidon tarpeen määrittää aina lääkäri. Laitoshoido toteutetaan yleensä terveyskeskusten vuodeosastoilla tai sosiaalitoimen vanhustenhuollon laitoksissa. Yli kolme kuukautta kestävästä laitoshoidosta peritään maksukyvyyn mukaan määräytyvä maksu, joka voi olla enintään 82 % nettokuukausituloista. Maksu ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Jos pitkäaikaiseen laitoshoidoon siirtyvän puolison tulot ovat suuremmat kuin kotiin jäävän puolison tulot, maksu määräytyy yhteenlaskettujen tulojen perusteella ja on enintään 41 prosenttia tuloista.

Maksu voidaan kaikissa tapauksissa määrätä enintään sen suuruiseksi, että hoitoa saavan henkilökohtaiseen käyttöön jää kuukausittain vähintään 90 euroa. Yli kolme kuukautta kestävä laitoshoito keskeyttää vammaisetuuksien ja eläkkeensaajan asumistuen maksamisen. Lyhytaikaisesta laitoshoidosta peritään tavallinen hoitopäivämaksu.

Lapsikorotus

Kansaneläkelaitos

Kela myöntää työeläkkeen ja kansaneläkkeen saajille alle 16-vuotiaasta lapsesta lapsikorotuksen (vuonna 2010/20,37 €/kk). Lapsikorotus on haettava erillisellä hakemuksella. Se voidaan maksaa kuusi kuukautta takautuvasti ja on verotonta tuloa.

Lääkekulujen korvaus

Kansaneläkelaitos

Sairausvakuutus korvaa kokonaan tai osittain lääkärin sairauden hoitoon määräämät lääkkeet. Lääkevalmisteet luokitellaan viitehintaryhmiin, Kela korvaa lasketaan viitehinnasta. Apteekissa voi vaihtaa lääkärin määräämän lääkkeen vaihtokelpoiseen valmisteeseen, mikäli lääkäri ei ole kieltänyt vaihtoa.

Korvattavat lääkkeet jaetaan kolmeen korvausluokkaan.

Alempien korvausluokkien lääkkeistä ei peritä omavastuuosuutta. Peruskorvaus lääkkeen hinnasta on 42 % ja alempi erityiskorvaus on 72 %. Ylimmän erityiskorvausluokan 100 % eli ns. kokonaan korvattavien lääkkeiden hinnasta joutuu maksamaan kolmen euron omavastuun jokaisesta lääkkeestä erikseen.

Vaikean sairauden hoitoon käytettävät kliiniset ravintovalmisteet kuuluvat myös lääkekorvausten piiriin

ja niistä Kela korvaa sairaudesta riippuen 42 % tai 72 %. Päivittäistä letkuruokintaa edellyttävässä tilassa korvaus on 72 % ja edellyttää lääkärin B-lausuntoa, mikä perustuu sairaalassa suoritettuun tutkimukseen ja siellä aloitettuun hoitoon. Korvausta ei saa useimmista käsikauppalääkkeistä, vaikka lääkäri niitä määräisikin.

Kerralla voi hankkia tai korvataan yleensä enintään kolmen kuukauden lääkkeet.

Vuotuisen lääkkeiden maksukaton ylityttyä korvauksen piiriin kuuluvat lääkkeet ovat asiakkaalle maksuttomia 1,5 euron omavastuun ylittävältä osalta lääkettä kohti. Tämä omavastuuosuus siis säilyy maksukaton täyttymisenkin jälkeen. Viitehinnan ylittäväosuus ei kerrytä vuotuista omavastuuosuutta. Kela seuraa lääkekustannusten kertymää ja lähettää automaattisesti ilmoituksen omavastuurajan ylitymisestä ja ohjeet ns. lisäkorvaushakemuksen tekemiseen. Hakijan on säilytettävä lääkkeiden ostokuitit. Vuonna 2010 lääkkeiden vuotuinen omavastuu on 672,70€.

Maahanmuuttajan erityistuki

Kansaneläkelaitos

Maahanmuuttajan erityistukea voi hakea työkyvyttömyyden 16–64 vuotias tai 65 vuotta täyttänyt maahanmuuttaja, joka on 16 vuotta täytettyään asunut Suomessa vähintään viisi vuotta yhtäjaksoisesti ja välittömästi ennen erityistuen alkamista. Lisäksi tuen saamisen edellytyksenä on, että hakija ei saa täysimääräistä kansaneläkettä, koska ei ole asunut Suomessa riittävän pitkään.

Ennen erityistuen myöntämistä hänen on myös täytynyt hakea Suomesta ja ulkomailta kaikki eläkkeet ja etuudet, joihin hänellä voi olla oikeus.

Hakijan työkyky arvioidaan samoin perustein kuin haettaessa työkyvyttömyyseläkettä. Tuen saaminen ei edellytä Suomen kansalaisuutta. Erityistuki on enintään täyden kansaneläkkeen suuruinen. Tukea voidaan myöntää aikaisintaan hakemiskuukauden alusta.

Matkakustannusten korvaus ja hakeminen

Kansaneläkelaitos

Sairausten tutkimuksista ja hoidosta aiheutuneet matkakustannukset korvataan sairausvakuutuslain nojalla siltä osin kuin ne yhteen suuntaan tehtyä matkaa kohden ylittävät omavastuuosuuden. Kuntoutuksesta aiheutuneet tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset korvataan kuntoutujalle kuntoutuslakiin perustuvan kuntoutuspäättökseen nojalla. Kertaomavastuu on 9,25€ yhteen matkustussuuntaan ja sen ylittävä osa korvataan kokonaan. Sairausvakuutuksen ja Kelan korvaamien kuntoutuksien matkoissa on yhteinen kalenterivuotuinen omavastuu. Yhteinen omavastuu on 157,2€ ja sen ylittymisen jälkeen matkakustannukset korvataan kokonaan. Vuosittaiseen omavastuuseen lasketaan myös omavastuun alle jäävät sairausmatkat.

Kelan toimisto seuraa vuotuisen omavastuuosuuden täyttymistä ja lähettää sen täytyttyä ilmoituksen ja hakemuslomakkeen asiakkaalle. Matkakustannuksia on haettava kuuden kuukauden kuluessa maksun suorittamisesta. Oman auton kilometrikorvaus on 0,20 snt/km. Matkakorvausta haetaan Kelan SV 4 lomakkeella. Jos matka on tehty yksityiseen terveydenhuollon toimintayksikköön, liitä hakemukseen terveydenhuollon antama todistus, josta käy ilmi, mitä hoitoa/kuntoutusta käynti koski. Jos matkaan on käytetty erityiskulkuneuvoa, liitä mukaan selvitys kulkuneuvon tarpeellisuudesta sekä kuitit.

Jos olet toimittanut Kelaan terveydenhuollon kirjoittaman todistuksen pitkäaikaisesta erityiskulkuneuvon tarpeesta, et tarvitse korvaushakemukseesi erillistä todistusta hakiessa korvausta matkoista julkiseen terveydenhuoltoon tai Kelan järjestämään kuntoutukseen. Saattajan matkakuluista voi hakea korvausta, jos hoitohenkilökunta on katsonut saattajan tarpeelliseksi sairautesi perusteella tai perheenjäsenen hoitoon osallistumisen välttämättömäksi.

Omaishoidon tuki

Sosiaalitoimi/kotipalvelu

Omaishoidon tulella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista palveluista sekä omaishoitajalle myönnettävästä hoitopalkkiosta ja omaishoitajan vapaan ajaksi annettavista palveluista. Omaishoitajalle omaishoidon tukeen sisältyy hoitopalkkio, vapaa-aika, eläke- ja tapaturmavakuutus ja hoitoa tukevat palvelut. Omaishoidon tuki on omaishoitolain mukainen määrärahasidonnainen palvelu.

Omaishoidon tuen myöntämisen perusteena on vammaisen henkilön hoidon, huolenpidon ja tukemisen tarve. Tuen tarkoituksena on ehkäistä laitoshoidon sijoittuminen ja tukea kotona asumista. Tukea myönnettäessä laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma sekä tehdään omaishoitosopimus omaishoitajan ja kunnan välillä. Tukea maksetaan

vammaisen henkilön hoitajalle, joka on omainen tai muu läheinen henkilö.

Omaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion vähimmäismäärä on vuoden 2010 alusta 347,41€ / kk, ylärajaa ei ole määritelty. Lisäksi ns. siirtymävaiheen omaishoitoon myönnettävä tuki on vähintään 694,83€ /kk. Tällä tarkoitetaan tapauksia, joissa omaishoitaja on hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana lyhyesti estynyt tekemästä ansiotyötä. Maksettava palkkio on hoitajan verollista tuloa ja siitä kertyy eläkettä. Eläkkeellä olevan omaishoitajan kannattaa tarkistaa tuen vastaanottamisen vaikutus omaan eläkkeeseen ja verotukseen.

Sitovaa työtä tekevällä omaishoitajalla on oikeus lakisääteiseen kolmeen palkalliseen vapaapäivään kuukaudessa. Omaishoitajan työn katsotaan olevan sitovaa, vaikka hoidettava viettäisi säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta (n.7h/vrk) käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveyspalveluja taikka saisi kuntoutusta tai opetusta. Myöskään alle vuorokauden pituiset virkistysvapaat eivät vähennä omaishoitajan hoitopalkkion määrää. Omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikana hoidettavalle järjestettävistä palveluista perittävä maksu saa olla enintään 9,90€ vuorokaudessa. Tämä alennettu palvelumaksu koskee myös palvelusetelillä annettavia palveluja. Useinmiten omaishoidon tukeen liittyvistä palvelumaksuista peritään tulotasoon perustuvia palvelumaksuja. Kunta voi kuitenkin alentaa tai jättää perimättä asiakamaksuja.

Palkkatuki

Työvoimapalvelut

Työ- ja elinkeinotoimisto voi myöntää työnantajalle palkkatukea työntekijän palkkauskustannuksiin. Palkkatuella työllistetään ensisijassa pitkäaikaistyöttömiä, vajaakuntoisia, alle 25-vuotiaita nuoria ja työttömiä, joita uhkaa pitkäaikaistyöttömyys tai syrjäytyminen työmarkkinoilta. Palkkatuetun työn tulee parantaa työttömän työnhakijan ammattitaitoa, osaamista ja työmarkkina-asemaa sekä edistää pitkäaikaistyöttömän sijoittumista avoimille työmarkkinoille. Palkkatukea voidaan myöntää työsuhteiseen työhön tai oppisopimuskoulutukseen. Työ- ja elinkeinotoimisto voi antaa työnhakijalle palkkatukisetelin, jota voi käyttää omatoimisen työnhaun tukena. Palkkatukiseteli osoittaa, että työnantajalle voidaan myöntää palkkatukea setelin haltijan palkkauskustannuksiin.

Palveluasuminen

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Palveluasuminen tarkoittaa itsenäistä asumista, riittäviä palveluita ja hyvää asumisturvallisuutta ympäri vuorokauden. Siihen kuuluvat asunto, asumiseen liittyvät palvelut ja avustaminen. Vammaispalvelulain perusteella kunnan on järjestettävä palveluasuminen henkilölle, joka tarvitsee vammansa vuoksi toisen henkilön apua päivittäisissä toiminnoista suoriutuakseen jatkuvasti tai erityisen runsaasti eikä kuitenkaan ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa. Palveluasuminen voidaan järjestää vammaispalvelulain nojalla vaikeavammaiselle henkilölle joko omassa kodissa

tai palvelutalossa. Omassa kodissa järjestetyn palveluasumisen toteuttamismuotoina voivat olla esim. kotipalvelukäynnit, henkilökohtaisen avustajan palvelu, omaishoidon tuki, kotisairaanhoidon palvelut, asunnon muutostyöt ja turvapuhelinjärjestelyt. Palvelut ovat maksuttomia ja perustuvat yksilölliseen palvelusuunnitelmaan sekä palveluja ja tukitoimia tulee järjestää tarpeenmukainen määrä. Sosiaalitoimi maksaa palvelutalolle avustamiseen liittyvät palvelut kattavaa kuukausimaksua. Palveluasuminen voidaan järjestää myös palveluasumisryhmissä. Palveluasuminen on ns. subjektiivinen oikeus.

Palveluseteli

Terveydenhuolto

Sosiaalitoimi

Kunnat

Palvelusetelillä voi hankkia sellaisia sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka kunnan tai kuntayhtymän kuuluu järjestää asukkailleen. Palvelusetelillä hankittava palvelu on vaihtoehto kunnan tai kuntayhtymän tuottamalle palvelulle. Kunta tai kuntayhtymä päättää, ottaako se palvelusetelin käyttöön ja mihin palveluihin se antaa setelin. Jos asiakas tai potilas ei halua käyttää palveluseteliä, kunnan on ohjattava hänet muulla tavoin järjestettävien palvelujen piiriin. Setelin saaminen edellyttää, että kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon edustaja arvioi henkilön palvelun tarpeen. Palvelusetelin saa asuinkunnan terveysasemalta, sosiaalivirastosta ja muista kunnan palveluyksiköistä, jotka myös antavat lisätietoja palvelusetelistä.

Palvelusetelin arvo voi olla kaikille käyttäjille samansuuruinen tai tulosidonnainen eli sen arvo riippuu asiakkaan tuloista.

Jatkuvassa, säännöllisessä kotihoidossa käytetään tulosidonnaista palveluseteliä. Kotipalvelusetelin arvo laskeaan tulojen mukaan. Kotipalvelun ja kotisairaanhoidon palvelusetelin enimmäisarvo on 22 euroa tunnilta.

Enimmäisarvoisen setelin saa talous, jonka bruttotulot eivät ylitä annettua tulo rajaa. Setelin arvon on oltava tuloista riippumatta kuitenkin vähintään 6 euroa tunnilta. Tilapäiseen kotipalveluun annettavan palvelusetelin arvon päättää kunta, mutta setelin arvon on oltava kohtuullinen. Seteli voi olla joko tasasuuri tai tulosidonnainen.

Setelin on katettava kustannukset kokonaan palveluissa, jotka ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaan asiakkaalle maksuttomia. Palvelusetelin arvoa on korotettava, jos asiakkaan tai hänen perheensä toimeentulo tai asiakkaan elatusvelvollisuus vaarantuu asiakkaan omavastuun vuoksi.

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen hankkimiseen annetun setelin on katettava asiakkaan yksilöllistä tarvetta vastaava tavanomainen apuväline. Asiakas voi kuitenkin hankkia

palvelusetelin arvoa kalliimman apuvälineen, jolloin hänelle jää omavastuuosuutta valitsemastaan apuvälineestä.

Kunnat pitävät luettelo hyväksymistään palvelujen tuottajista. Tiedot tuottajista, palveluista ja niiden hinnoista tulee olla julkisesti saatavilla internetissä ja muulla soveltuvalla tavalla. Kunta hyväksyy terveyden- ja sosiaalihuollon palvelujen tuottajat, joiden palvelujen ostamiseen palveluseteliä voidaan käyttää.

Asiakkaalla ja potilaalla on palvelusetelillä ostetuissa palveluissa samat oikeudet kuin muissakin sosiaali- ja terveyspalveluissa. Palvelusetelillä hankittujen yksityisten sosiaalipalveluiden asiakasta ja terveyspalveluiden potilasta koskee myös kuluttajansuojalainsäädäntö.

Palvelutarpeen selvittäminen

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun vammaisen henkilö on ottanut yhteyttä viranomaiseen palvelujen saamiseksi. Ensimmäinen yhteydenotto voidaan katsoa hakemukseksi, jos

henkilö ilmaisee tarvitsevansa jotakin tiettyä palvelua. Henkilön oikeusturvan takaamiseksi on hyvä, että hakemukset palvelujen saamiseksi toimitetaan kuntaan kuitenkin aina kirjallisesti.

Palvelutarpeen arvioinnista on tarkoituksenmukaista aloittaa palvelusuunnitelman laatimisprosessi. Arvioinnissa tavoitteena on selvittää vammaisen henkilön palvelutarve hänen tilanteensa ja olosuhteidensa edellyttämässä laajuudessa. Palvelutarpeen arviointi on keskeytettävä, jos vammaisen henkilö sitä vastustaa. Kiireellisissä tapauksissa sosiaalipalvelujen tarve on arvioitava viipymättä.

Palvelusuunnitelma

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Palvelusuunnitelma on suunnitelma niistä palveluista ja tukitoimista, joita vammaisen henkilö tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä. Suunnitelman keskeinen tavoite on, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta vahvistetaan niin, että hänen oma mielipide ja toivomukset ja yksilöllinen avuntarve ja elämäntilanne otetaan vahvemmin huomioon palveluja ja tukitoimia suunniteltaessa ja niistä päätettäessä. Palvelusuunnitelmasta on käytävä ilmi riittävän yksityiskohtaisesti vammaisen henkilön yksilöllinen toimintakyky, elämäntilanne ja palvelutarpeeseen liittyvät seikat, joilla on merkitystä palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä.

Palvelusuunnitelmaan sisältyy; perehtyminen henkilön tämänhetkiseen elämäntilanteeseen sellaisena kuin henkilö sen itse kokee, kuvaus henkilön palveluista ja tuen tarpeesta nyt ja tulevaisuudessa, henkilön itsensä määrittelemät tarpeet ja voimavarat sekä allekirjoitukset.

Huomioitavaa on, että palvelusuunnitelma ei ole suoranaisesti sellainen asiakirja, jonka perusteella vammaille henkilölle syntyisi oikeus vaatia suunnitelmaan sisältyviä palveluja ja tukitoimia. Päätökset palveluista tehdään erikseen henkilön hakemusten perusteella. Palvelusuunnitelmaan kirjattuja seikkoja ei kuitenkaan ilman perusteltua syytä tule sivuuttaa päätöksenteossa.

Puhevammaisen tulkkipalvelu

Sosiaalitoimi/vammaispalvelut

Kela 1.9.2010 alkaen

Vammaispalvelulain mukaan sosiaaliviranomaisten on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle tulkkipalvelut. Vaikeasti puhevammaisen henkilö on vuorovaikutukseen kykenevä kuuleva henkilö, joka ei tule toimeen arkikommunikaatiossa puheen avulla.

Tulkkipalvelu on subjektiivinen oikeus. Palveluihin kuuluu; työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistykseen ja muun sellaisen syyn vuoksi suoritettava viittomakielellä tai muilla kummunkaatiota selventävillä menetelmillä tapahtuva tulkkaukset. Puhevammaisten henkilöiden osalta järjestämistä vastuu ulottuu 180 vuosittaiseen tulkintatuntiin. Opiskeluun liittyvänä tulkintana ei noudateta mainittuja enimmäistuntimääriä. Vammaispalvelulain mukaisten puhe- ja kuulovammaisten tulkkipalvelujen järjestäminen siirtyy kunnilta Kansaneläkelaitokselle 1.9.2010.

Tulkkipalvelujen järjestämisestä säädetään jatkossa erillisessä lainsäädännössä eikä enää vammaispalvelulaissa. Kunnat ovat jatkossakin vastuussa puhe- ja kuulovammaisten tarvitsemista muista palveluista. Esimerkiksi tulkkipalvelujen tarpeen arviointiin liittyvä selvittelytyö toteutetaan osana 1.9.2009 voimaan tulevaa vammaispalvelulain 3 a §:n mukaista palvelutarpeen arviointia ja palvelusuunnitelman laatimista. Kommunikaatioapuvälineet, elleivät nämä liity suoraan tulkkipalveluun, ovat jatkossakin osakuntien järjestämää lääkinällistä kuntoutusta.

Päivähoito

Sosiaalitoimi/päivähoito

Mikäli vammaisen lapsi tarvitsee päivähoitossa avustajan, on kunnan palkattava päiväkotiin lisähenkilöstöä tai erikseen lapsen avustaja. Kunnan on järjestettävä myös lapsen tarvitsemat erilliset apuvälineet.

Päivätoiminta

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoimintaan katsotaan vammaispalvelulain 8. b §:n mukaan kuuluvaksi kodin ulkopuolella järjestetty itsenäisessä elämässä selviytymistä tukeva ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävä toiminta. Vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoituksen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain 27. e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Päivätoimintaa on järjestettävä kunnassa mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi niin halutessaan osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Ruokavaliokorvaus

Kansaneläkelaitos

Ruokavaliokorvaus keliakiaa sairastavalle on 21€/kk. Koe-palojen peusteella diagnosoitua keliakiaa sairastava voi saada korvauksen gluteenittoman ruokavaliokorvauksen kustannuksista. Korvaus voidaan maksaa 16 vuotta täyttäneelle hakijalle. Hakemuksen liitteenä on oltava lääkärinlausunto, paitsi jos hakija on saanut alle 16-vuotiaana vammaistukea keliakian vuoksi 16 – vuotiaaksi asti, jolloin pelkkä hakemus riittää. Tuki voidaan myöntää kuuden kuukauden ajalta takautuvasti ja se on veroton etuus.

Sairauspäiväraha

Kansaneläkelaitos

16–67 -vuotiaalle henkilölle maksetaan työkyvyttömyyden ajalta vahvistetun verotuksen mukaisiin työtuloihin perustuvaa sairauspäivärahaa. Omavastuuajan jälkeen päivärahaa maksetaan lääkärintodistuksen mukaan. Omavastuu-aika on sairastumispäivä ja 9 seuraavaa arkipäivää, paitsi YEL-vakuutetulla yrittäjällä sairastumispäivä ja 3 seuraavaa arkipäivää.

Sairauspäivärahaa maksetaan korkeintaan 300 arkipäivältä. Kun sairauspäivärahaa on maksettu 60 päivää, Kelan tulee selvittää saajan kuntoutustarve. Kela tiedottaa kuntoutusmahdollisuuksista tai eläkkeen hakemisesta, kun päivärahaa on maksettu 150 arkipäivältä.

Osasairauspäivärahalla on tarkoitus helpottaa työhön paluuta pitkän sairausloman jälkeen. Uudistuksen myötä työntekijällä tai yrittäjällä on mahdollisuus olla osin töissä ja osin sairauslomalla. Kyseessä on vapaaehtoinen järjestely, johon tarvitaan sekä työntekijän että työnantajan suostumus. Osasairauspäivärahakausi voidaan myös työntekijän toivomuksesta keskeyttää.

Osasairauspäiväraha voidaan myöntää työkyvyttömälle, 16–67-vuotiaalle työntekijälle tai yrittäjälle heti sairauspäivärahan omavastuuajan (1+ 9 arkipäivää) jälkeen. Osasairauspäivärahaa voidaan myöntää myös välittömästi sairauspäivärahan tai kuntoutusrahan jälkeen. Määrällisesti se on puolet sairauspäivärahasta ja sitä maksetaan kahden vuoden aikana vähintään kahdelta viikolta ja enintään 72 arkipäivältä. Työajan ja palkan tai yrittäjällä työmäärän tulee vähentyä 40–60 % aiemmasta. Hakuaika on neljä kuukautta takautuvasti.

Sopeutumisvalmennus

Terveyskeskus

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Kansaneläkelaitos

Sopeutumisvalmennuksella tuetaan vammaista ja hänen perhettään vammasta tai sairaudesta johtuvassa uudessa ja muuttuneessa elämäntilanteessa. Sen tavoitteena on edistää vammaisen ja hänen perheensä toimintakykyä ja lisätä voimavaroja. Tärkeänä tavoitteena on myös vertais-tuen hyödyntäminen.

Sopeutumisvalmennusta järjestävät pääasiassa vammaisjärjestöt, Kelan ja terveydenhuollon rahoittamana. Sopeutumisvalmennus toteutetaan kurssimuotoisena tai yksilöllisenä sopeutumisvalmennuksena. Kurssit sisältävät ryhmämuotoista toimintaa, keskusteluryhmiä ja asiantuntijaluentoja. Vammaispalvelulain mukaisena sopeutumisvalmennuksena on voitu maksaa osallistuminen mm. asumisvalmennuskurssille tai vammaisratsastusleirille. Sopeutumisvalmennukseen pääsyyn tarvitaan terveydenhuollossa tehty kuntoutussuunnitelma ja lääkärintodistus.

Taloudellinen tuki hankintoihin

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Sosiaalitoimi voi myöntää vammaispalvelulain määrärahasidonnaisena palveluna taloudellista tukea päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin. Em. välineisiin kuuluvat mm. kodinkoneet, tietokoneet, harrastus- ja liikkumisvälineet. Tuki on 50 % hankintakustannuksista. Hankittavan välineen tai laitteen on helpotettava vammaisen henkilön arkielvytymistä.

Terveydenhuollon maksukatto

Terveydenhuolto

Kunnallisen terveydenhuollon maksukattoa kerryttävät terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalvelut, fysioterapia, sarjahoito, sairaalan poliklinikkamaksut, päiväkirurgian maksut, yö- ja päivähoidon maksut, kuntoutushoidon maksut sekä lyhytaikaisen laitoshoidon maksut sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon laitoksissa.

Maksukattoon ei sen sijaan lasketa mukaan esimerkiksi maksuja hammashoidosta, sairaankuljetuksesta, lääkärintodistuksista, erikoismaksuluokan lisämaksuja, yksityislääkärin läheteellä tehtävien laboratorio- ja kuvantamistutkimusten maksuja eikä tulosidonnaisia maksuja.

Palvelun käyttäjän on itse seurattava maksukaton kertymistä, jota varten saa omasta terveyskeskuksesta seuranta-kortin. Alkuperäiset kuitit on säilytettävä ja pyydettyä esitettävä. Maksukaton täytyttyä terveyskeskus tai muu julkinen terveydenhuolto antaa pyydettyä todistuksen, jolla asiakas saa avohoidon palvelut pääsääntöisesti maksutta ja lyhytaikaisen laitoshoidon hoitopäivämaksu nousee 15 euroon. Maksukatto on 633€ kalenterivuotta kohden.

Toimeentulotuki

Sosiaalitoimi/toimeentulotuki

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä.

Toimeentulolaskelmassa otetaan menoina huomioon tietty perusosa, asumiskulut vähennettynä omavastuulla, kotipalvelumaksut ja suuret sairauskulut. Hoitotukea tai vammaistukea ei oteta laskelmassa tulona huomioon. Tuki myönnetään toimeentulolain mukaan yleensä kuukaudeksi kerrallaan eli sitä joutuu hakemaan kuukausittain.

Toimeentulotukilain 14. a §:n perusteella kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta.

Tutkimus ja hoito

Kansaneläkelaitos

Sairausvakuutuksen perusteella korvataan osa lääkärin palkkioista, lääkärin määräämästä hoidosta ja tutkimuksista sekä sairausvakuutusta varten kirjoitetuista lääkärintodistuksista. Korvaukset eivät koske julkisin varoin kustannettua terveydenhuoltoa. Korvaus lääkärin palkkioista on 60 % Kelan taksojen mukaisista kustannuksista. Hoidosta ja tutkimuksesta korvaus on 75 %. Kelan taksojen mukaisista kustannuksista omavastuu on 13,46€ ylittävältä osalta.

Vammaistuki alle 16-vuotiaalle ja 16 vuotta täyttäneelle

Kansaneläkelaitos

Oikeus alle 16-vuotiaan vammaistukeen on Suomessa asuvalla lapsella, jonka sairauteen, vikaan tai vammaan liittyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa räsitusä ja sidonnaisuutta verrattuna vastaavanikäiseen terveeseen lapseen. Tuki voidaan myöntää joko määräajaksi tai 16 ikävuoden täyttymiseen asti sen mukaan, miten pysyvä lapsen hoidon, huolenpidon ja kuntoutuksen tarve on. Tuki on kolmiportainen. Perusvammaistuen edellytyksenä on, että lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu tavanomaista suurempaa, vähintään viikoittaista räsitusä ja sidonnaisuutta. Korotettua vammaistukea maksetaan silloin, kun lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva räsitus ja sidonnaisuus on vaativaa tai vie päivittäin huomattavasti aikaa.

Ylin vammaistuki on tarkoitettu lapsille, joiden hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu perheelle vaativaa ja ympärivuorokautista räsitusä ja sidonnaisuutta. Korotetun ja ylimmän vammaistuen saajat ovat oikeutettuja hakemaan Kelan korvaamaa vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta. Vammaistuki on verotonta tuloa. Tukea voidaan maksaa takautuvasti kuuden kuukauden ajalta.

Vammaistuen määrä alle 16-vuotiaalle vuonna 2010: perustuki 85,59€, korotettu tuki 199,71€ ja ylin tuki 387,26€ kuukaudessa.

16 vuotta täyttäneen vammaistukea maksetaan 16–64 vuotiaille vammaisille jokapäiväisessä elämässä, työssä ja opiskelussa selviytymiseksi. Vammaistukea voidaan maksaa myös 65 vuotiaalle, joka ei saa vanhuuseläkettä ja vammaistuki lakkaa, jos henkilö jää vanhuuseläkkeelle esim. 63-vuotiaana. Vammaistuki on taloudellinen korvaus, kun sairaus tai vamma aiheuttaa haittaa, avuntarvetta, palvelustarvetta ja erityiskustannuksia.

Toimintakyvyn tulee olla heikentynyt vähintään vuoden ajan. Toimintakyvyn katsotaan heikentyneen, jos sairaus tai vamma heikentää hakijan kykyä huolehtia itsestään, selviytyä kodinhoitotöistä ja työ- ja opiskelutehtävistään. Perusvammaistuen voi saada, jos sairaus tai vamma aiheuttaa olennaista haittaa ja jatkuvia erityiskustannuksia. Korotetun vammaistuen voi saada, jos aiheutuva haitta tai erityiskustannukset ovat huomattavia tai toisen henkilön avuntarve on viikoittaista ja säännöllistä.

Ylimmän vammaistuen kriteereinä ovat vaikeavammaisuus tai päivittäinen runsas toisen henkilön avuntarve tai erittäin huomattavat erityiskustannukset. Vammaistukea ei voi saada, jos saa vanhuuseläkettä, varhennettua vanhuuseläkettä, täyttä työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea tai yksilöllistä varhaiseläkettä tai vastaavaa etuutta ulkomailta. Vammaistuen myöntäminen 16 vuotta täyttäneelle edellyttää edelleen pääsääntöisesti kolmen vuoden asumista Suomessa, mutta asumisaikavaatimus on sama kaikille henkilön kansalaisuudesta riippumatta.

Kela on määritellyt asiantuntijalääkäreiden kanssa vammaistuen saamisen perusteet eri sairauksissa. Korotetun ja ylimmän vammaistuen saajat ovat oikeutettuja hakemaan Kelan korvaamaa vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta. Vammaistuki on verotonta tuloa. Tukea voidaan maksaa takautuvasti kuuden kuukauden ajalta. 16 vuotta täyttäneen vammaistuen määrät vuonna 2010: perustuki 85,59€, korotettu tuki 199,71€ ja ylintuki 387,26€ kuukaudessa.

Ylimääräiset erityisravintokustannukset

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti. Ylimääräisten ravintokustannusten korvaaminen on määrärahasidonnainen palvelu.

Ylimääräiset vaatekustannukset

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset vaatekustannukset, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita. Vaatekustannusten korvaaminen on määrärahasidonnainen palvelu.

Yöpymisraha

Kansaneläkelaitos

Kelan maksamaa yöpymisrahaa enintään 20,18€/vrk voi saada, jos joutuu matkan aikana tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteiden takia yöpymään majoitusliikkeessä tai tutkimus- tai hoitolaitoksen majoituksessa. Kuntoutuja voi saada yöpymisrahaa, mikäli tulee huonojen liikenneyhteyksien vuoksi päivää aikaisemmin kuntoutusjaksolle. Kustannuksista tulee esittää kuitti hakemuksen yhteydessä.

MÄÄRITELMIÄ:

Maksusitoumus: kirjallinen päätös, jolla mm. kunta ja Kela sitoutuvat maksamaan palveluja, esim. kuntoutusta ja apuvälineitä.

Ei-subjekttiivinen oikeus, määrärahasidonnaisuus: palvelu, johon järjestäjällä ei ole laissa määrättyä erityistä järjestämisvelvollisuutta. Palveluja tulee kuitenkin järjestää kunnassa esiintyvän tarpeen mukaan ja tiedossa oleva tarve on otettava huomioon esim. kunnan budjetoinnissa.

Subjekttiivinen oikeus: palvelu, johon kunnilla on erityinen järjestämisvelvollisuus. Palveluja on järjestettävä tarvetta vastaavassa määrin. Palvelun kriteerit täyttävällä asiakkaalla on subjekttiivinen oikeus Kelan vaikeavammaisten kuntoutuspalveluihin ja vammaispalvelulain mukaisiin vammaispalveluihin.

Vaikeavammaisuus: vaikeavammaisuus määritellään aina erikseen suhteessa siihen palveluun, jota haetaan. Tietty diagnoosi ei automaattisesti edellytä tiettyä palvelua, vaan ratkaisevaa on hakijalla oleva avun, hoidon tai valvonnan tarve. Tässä korostuu hakemuksen perustelemisen ja tarkkojen selvitysten tekemisen tärkeys.

Lähteet: Kansaneläkelaitoksen etuusohjeet 1-4

Lisätietoja: www.ake.fi, www.finlex.fi, www.kela.fi, www.ara.fi, www.kunnat.net, www.lihastautiliitto.fi, www.mol.fi, www.suomi.fi, www.vero.fi, www.stm.fi, www.thl.fi, www.tukilinja.fi, www.nal.fi

lihastautiliitto ry

Muskelhandikappförbundet rf
Läntinen Pitkätie 35, 20100 Turku
puh. (02) 273 9700, faksi (02) 273 9701
lihastautiliitto@lihastautiliitto.fi
www.lihastautiliitto.fi